

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

5325

84-2

P-24

ՔԵՐԵՐ ԴԸ ԲԱՆԿԻ

ՍՈՎԲԱՏ ԵՒ ԻՒՐ ԿԻՆԸ

ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԱՐԱՐԻՆՈՎ

ԹԱՐԳԱՆՆԵՑ ՖՐԱՆՍԵՐԵՆԻՑ

Ա . Մ . Ե Ջ Ե Կ Ե Ա Ն

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս . ՂԱԶԱՐ

1905

63

ԹԻՕԴՕՐ ԴԸ ԲԱՏՎԻԼ

ՍՈՎՐԱՏ ԵՒ ԻՒՐ ԿԻՆԸ

SO 7AL 05

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ, Ա Ն Ջ Ի Ն Ք

- ՍՈԿՐԱՏ
- ՔՍԱՆՏԻՊ
- ՄԻՐՐԻՆ
- ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ
- ՊՐԱՔՍԻԱՍ
- ԵՒՊՕԼԻՍ
- ԴՐԱԿԷՍ
- ՄԵԼԻՏՏԱ
- ԲԱՔԻՍ

Տեսարանն Աթէնքում է, Սոկրատի տան մէջ, 429
Թուականին Քրիստոսից առաջ:

ՍՈԿՐԱՏ ԵՒ ԻՒՐ ԿԻՆՆԸ

Թատարօնը ներկայացնում է Սոկրատի տան ներքապակողմեան փոր-
բիկ բակը: Աջ և ձախ պատերի առջև, որոնք իւրաքանչիւրն ունին
մի մի դուռ՝ դէպի բնակարանները տանող, կայ փայտեայ սինակ-
ների մի շարք: Վեր պահելով յառաջացած ընդ: Խորքի պատը,
Թանձր և մի դռնով որ բացվում է զաւթի վրայ, ունի մի ասնիք՝
ուր ձաղկում են մրտենին և դափնեվարդը: Հանդիսականի ձախ
կողմից կան մի քանի աթոռներ իրենց բարձերով: աջից մի սեղան
և մի բազմոց կամ հանդատոց: Վարպոյրը բացուելիս Սոկրատ՝
ստորի վրայ և անշարժ՝ խօսում է ծանր և աչքն անթարթ, որպէս
մի ներքին տեսիլքի մէջ խորասուզուած:

ՏԵՍԻԼ ԱՌԱՋԻՆ

ՍՈԿՐԱՏ, յետոյ ՔՍԱՆՏԻՊ

Սոկրատ՝

Ողորմելի և վայրաքարշ մարմինը
Ենթակայ է ամէն տեսակ աղէտքի.
Իսկ աստղերի հաւասար
Բաճրձր բարձր թռչում է
Եւ լուսաշող երկնքում
Սաւառնում է մեր հոգին:
Նման անեղ, աստուածակերպ մի հրէշքի,
Բազմապատիկ ցոլացնելով նա աչքեր,
Գիշերի մէջ և խաւարչուտ քառսի
Վսեմական սոսկումներում ապրում է
Եւ անդնդի անէութեան մէջ լողում:

Մահուան դէմ էլ նա գտնում է ապաստան
իւր իսկ ընդիկ լաւութեան մէջ:

ՔՍԱՆՏԻՊ, ներս է մտնում կանչելով Սոկրատին
բարձր ձայնով

Սոկրատէ՛ս.

Աւելի բարձր

Ա՛ Սոկրատէ՛ս, ի՛մ ամուսին

Առանձին

Նոյն է թէ

Քարին, փայտին եւ ձայն տուել:

Յառաջ է գալիս բեմի վրայ և հասարակութեանն է ուղղում
խօսքը:

Այդպէս է,

Տեսա՞ք հիմա, քաղաքացիք, իմ մարդը.
Թէկուզ ճաքուիմ միջիցս կէս, հոգը չէ:
Պատահել է քսանըչորս ամբողջ ժամ,
Մէկ արեւից մինչև միւսի ծագելը,
Արձանի պէս մնացել է դա անշարժ՝
Մտածմունքի խորըն ընկած, անտարբեր՝
Գիշեր է սեւ թէ արշալոյս վարդաքող:
Իսկ այդպիսի ընկնելով իմ սիրտը
Նեղութիւնից տրաքվում է, ինչ կասկած:
Այդ երագողն և այդ զարթուն քնածը,
Ո՞վ կ'ստէ թէ՛ երիտասարդ մէկըն է,
Եւ թէ՛ կիներն էլ երիտասարդ է նոյնպէս:
Զգում էլ չէ ուտում է թէ ծոմ պահում:
Միայն քառսուն տարեկան է Սոկրատը:
Բան չեմ ասում, հանճարեղ է, արդարեւ.
Բայց ասցէք, ինչ կը լինի այդ խենթը,
Որի աչքը թափառում է ամպերում,
Երբոր ձիւնը ճաղատ գլխին մի օր գայ:
Ո՞ւմ ես ասում: Գնա՛, արի՛, ծիծաղի՛ր,
Վա՛գ տուր, խօսի՛ր. նորա համար իմ խօսքը

Կամ Հիմէթի² մեղուի բզոցը մէկ է:

Լաւ ուրեմն. որովհետեւ այդպէս է,
Հիմա ես էլ այն կերպ խօսիմ իւր հետը՝
Որ նա անշուշտ լսէ ձայնիս հնչիւնը:

Ազադակելով, Սոկրատին:

Ա՛ Սոկրատէ՛ս: Մոլեղջի՛ր: Գաւաճա՛ն:

Զա՛ր անաստուած: Կրկնակնի՛կ: Մատնի՛չ: Գո՞ղ:

ՍՈՎԵՐՍ, սխափուելով որոճքից հանդարտ
տուժեամբ:

Ա՛հ, կի՛նըս է. քնաս չունի:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Արե՛ս

Էլ աւելի կծուները կը լսես

ՍՈՎԵՐՍ

Վա՛հ, ճշմարիտ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Ավիբեիադ³, խոհական

Իմաստութեամբ, քեզ ընծայ է ուղարկում
Ոսկի, արծաթ. իսկ դու յետ ես դարձնում:

ՍՈՎԵՐՍ

Լաւութեան մէջ ենք փնտոելու վայելքը:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Քարմիրդն⁴ այստեղ ստրուկներ է ուղարկում,
Որ աշխատին մեզի համար. սակայն դու,
Սրամիտ բան, դու վռնտում ես նոցա,
Որովհետեւ կամքդ ես ուզում անել միշտ:

ՍՈՎԻԵՏ

Ամենեւին: Սարուկները մեզ ի՞նչ պէտք:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Նրանց վաստակով մեր տան բարին կ'աւելնար:

ՍՈՎԻԵՏ

Հարուստը նա է, ով բնաւ չունի բանի պէտք:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Բաս ի՞նչ կ'ուտենք: Քամի՞ թէ ծուխ կը տանք կուռ: Դու խօս՛ որ կաս, բան ու գործդ քո այն է՝ Ուսուցանել անցդարձուորին թէ ինչպէս Բարակ խելքով կարելի է հաստատել Սեւի սպիտակ, սպիտակի էլ սեւ լինելն: Գոնէ առատ վճարէին բառերդ, Եւ դու խելքդ չծախէիր անարծաթ: Սակայն չէ. հպարտութիւն չունի՛ս դու. Դաս ես խօսում ոտի վրայ, ծախելով Գիտութիւնդ իւր արժէքով՝ - անարժէք: Չես էլ ուզում թէ քեզ կոչեն՝ Վարդապետ:

ՍՈՎԻԵՏ

Թող անուանուի այդպէս իրան կարծողը:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Սիրո՞ն բանգործ: Գնա՛, ուստի եկել ես, Գնա՛ դասերիդ: Ճառաբանիր: Կովարած, Գնա՛ Պնիքս⁵, ուր քշում են քաղցրուն: Գնա էլի՛: Ի՞նչ ես տեղումդ քարացել: Գնա խրատիր, որ ցեխիցը հունցրւած,

Մարդն իր խելքում թարուն ունի մի նուրբ դեւ՝ Չար և բարու ծագման գաղտնիքն իմացող: Գնա՛: Պրծիր:

ՍՈՎԻԵՏ, դուրս գալով ամենայն քաղցրու-
թեամբ:

Ահա գնում եմ, Քսանտիպ:

ՏԵՍԻԼ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՔՍԱՆՏԻՊ

Առ քեզ տրաքոց: Գնաց, իրաւ, անվրդով,
Հաստատաքայլ: Չէ, հաւատա՛, չկարծեմ
Թէ հաւասար բախտիս գտուի մի կտր բախտ:
Հասարակութեանը դիմելով:
Դուք ի՞նչ կ'ասէք, աթենուհիք, այդ բանին:
Մի ամուսին, ձեռք վեր առած աշխարհից
Որին ոչինչ զրգուել երբէք կարող չէ,
Քանի սրտին նա չի առնիլ ոչ մի խոց:
Ո՛հ, ձեր միջում էրուած սրտովս անսփոփ,
Որի՞դ ասես չեմ նախանձում, սիվ քոյրեր:
Չեր մարդիկը իմաստուն են, լսելովս
Նոքա սիրուն ձողկում են ձեր կողերը:
Հաւատարիմ թէ չէք լինում՝ ձեծում են:
Կարգն այդպէս է: Բայց յետ նորա ի՞նչ հաճոյք
Երբ կապում է հաշտութիւնը իւր գօտին,
Եւ ձեր սրբան իջած սրտին անոյշ է
Գմբոցից յետ համբոյրների շող տալը:
Ես եմ միայն որ ձեր միջում հողգլուխ
Ոչ մի տեսակ հատուցում չեմ ստանալ:
Ձի չգիտէ իմ արջն ի՞նչ է բարկանալ:
Ի զուր գոռում գորգոռում եմ մոլեգին.
Մաղձս թափած պրծած թէ չէ՛ ասում է.

« Լաւ, բան չկայ. մի երակ է երկնքում
 Կ'անցնի կ'երթայ »: Սակայն չեմ ես ապերախտ.
 Կ'անեմ այնքան, այնքան, այնքան՝ մինչեւ որ
 Ուզէ չուզէ Սոկրատն ինքն էլ կրքոտուի,
 Եթէ անգամ դորա համար պէտք լինի
 Օրերից մին անձամբ վերցնել մի խանձող
 Եւ իմ ձեռքով կրակը տալ իմ տանը:
 Այդ անգամին բոցատոչոր պատի տակ
 Մոնչելն իմ փիլիսոփի թող տեսնեն,
 Իսկ և իմ էլ ցնծութիւնից ճաքճքուելս:

Նկատելով Սոկրատին, որ զալիս է շրջապատուած բարեկամե-
 րով, կնիկ մարդիկներով և ըզղաբացիներով:

Ահա: Ինքն է, ետեւիցը քաշ ձգած,
 Ոչխարի պէս, էլ ինչ տեսակ մարդ ասես:
 Վայ դուք անմիտ անասուններ: Համբերիր.
 Որ ես դոցա գիտութիւնս լաւ ցոյց տամ,
 Նախ կը թողնեմ, որ անկասկած ներս մտնեն.
 Յետոյ կը տեսնեն՝ թէ բարկութեան ինչ կրակ,
 Որ աստուածներն ածած ունին իմ ծոցում,
 Թափելու եմ իրենց գլխին:

ՏԵՍԻԼ ԵՐՐՈՐԿ

ՍՈՎԵՐՍ, ԴՐԱՅԷՍ, ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ, ՊԵՐՍԻԱՍ, ԵՒՊՈԼԻՍ, ՄԵ-
 ԼՐՏՏԱ, ԲԱՔԻՍ, ՔԱՂԱՔԱՅԻՆԵՐ ԵՒ ԱԹԵՆԱՅԻ ԿԱՆԱՅԲ:

ՍՈՎԵՐՍ, ներս մտնելով ունկնդիր և յար-
 զալից բազմութեան միջում:

Հրամայէք,

Իմ թանգագին բարեկամներ: Ընդունել
 Ձեզ իմ տանս՝ անելիքիս փոքրն է.

Յոյց տալով սեղանը, որի վրայ մի ստրուկ տեղաւորում է վիճու-
 փարչեր և թատեր:

Ահա գինի, ով ծարաւ է թող խմէ.
 Իսկ թէ մէկը ճշմարտութեան է ծարաւ՝
 Թող ինձ լսէ: Անկեղծութիւնն եմ խօսում:

ԴՐԱՅԷՍ

Խօսիր այո՛. այս սեւ ու սուգ օրերում
 Դու ես միայն խաւարի մէջ ճրագը:
 Քեզ լսողը լուսովը օրուայ է գնում
 Եւ գիտուն է: Ես, Դրակէս, օրինակ,
 Վաղ քան ժամը մոռանալով բոլորը,
 Թէ սէրն ասեմ ու թէ արտըս և այգիս,
 Որին ալիքը ծովային զգվում է,
 Քեզ եմ ուզում, քեզ, Սոկրատէս, տուն ու տեղ
 Թողած այնտեղ և իմ գողարիկ Վիրրինը:

ՍՈՎԵՐՍ, Դրակէսին

Շատ է, ճշմարիտ, այդքան եռանդ, բարեկամ:
 Աթենացիներին:
 Բայց մենք քնից զարթեցնենք մեր միտքը:
 Անտիսթենէսին:
 Փոքր ինչ առաջ հարցանողը դու չէիր,
 Անտիսթենէս, թէ մենք, քանի կենդան ենք,
 Մի՞թէ սուգը պիտի կրենք Աթէնքի:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Ապ' ի՞նչ ասեմ: Առիժի պէս խրոխտալով,
 Ի զուր առանք մենք եզինն ու Սոլիոն, —

ԵՒՊՈԼԻՍ

Աւերեցինք Արգոլիտը, —

ԴՐԱՅԷՍ

Եւ սուրբ դատը

Պաշտպանելով հալածեցիւնք թշնամին
Զակինթոսի ջրերի մէջ:

ԵԻՊՕԼԻՍ

Կռիւ երէկ,

Դարձեալ կռիւ մենք կ'ունենանք էգուց էլ:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Յաղթողը մենք դափնեպսակ ճակատով,
Արքիդամոսն է մեզ բռնում իւր ճանկում, —

ԴԻՍԿԷՍ

Եւ ժանտախտը նաեւ տեսանք Աթէնքում:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Էլ ժամանակ է անպաճոյճ ապրելու:

ԵԻՊՕԼԻՍ

Բախտաւորին օրէսիդէն կերն ու խում, —

ԴԻՍԿԷՍ

Խաղն ու երգը:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Ոսկեբանուածք զարդերը, —

ԵԻՊՕԼԻՍ

Արուեստներըն, որով փառք ենք վաստակել, —

ԴԻՍԿԷՍ

Եւ բարձրութիւն՝ ճախարակել փղոսկրից
Կերպարանքներ:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Եւ քնարը:

ՍՈՎԵՐՍ, հեղինակ

Այդ է ձեր

Հանճարն:

Պրաքսիասին

Իսկ դու, Պրաքսիաս, ի՞նչ կ'ասես:

ՊԵՐՔՍԻԱՍ

Ես այն կ'ասեմ, որ մեզանում օրէնք է
Բանաստեղծի ոգիովը արբեցած՝
Դիւցազուններ լինել, ուստի չըջէնք
Ամբոսական անօթն⁶, որից իւր ծարաւն
Հանգցնում է աթենական հանճարը:
Մենք զօրական, արուեստին էլ միտ դնենք:

ՍՈՎԵՐՍ

Լաւ ես խօսում, արձանագործ, այլապէս
Կը ծիծաղէր, բարեկամներ, մեր վրայ
Զարքաշ Սպարտան⁷, թէ մենք իւր պէս շաժուէինք
Թէ դուք մի օր, Աթենացիք, դուք խելքը,
Ազնւութիւնն և զկծող առողջ միտքն,
Եւ շնորհքը զեղածիճաղ, բանաստեղծ
Ու արձանակոփ, ամէն ինչում վարպետ, դո՛ւք՝
Որոնց երգով շէն են մայրին և պուրակ,
Դուք իւր աչքին երեւայիք անարուեստ
Հագուստներով՝ ճաշակելով խեղճ թանը:
Ինչ էլ լինի վիճակը մեր, յաղթութիւն
Թէ պարտութիւն, մեր երգերը, տօները,
Տարագները պարտադրենք մենք նորան.
Դու, Պրաքսիաս, աստուածներդ լուսագոյն,

Եւ դու թատրդ զուարթածիժաղ, Եւպօլիս.
 Իսկ դուք ձեր զարդն ու պատմուճան, ո՛վ կանայք:
 Եւ զի մենք միշտ այս ձիրքերով ենք փայլել,
 Թող չ'արգելենք Շնորհքի մեր մէջ ծաղկելը:
 Լինենք զուարթ և գիտենանք լաւ մեռնել:
 Աթենացի՛ լինենք: Եթէ մէկն ելնէ
 Քնրնելու Սալամիին քաջերի
 Որդիներին, թող մեզանում ճանաչէ
 Այն մարգոցը, որ գերիվեր զօրացան:
 Երբ թշնամին ասպատակը սփռելով
 Կոխում էր մեր ճանապարհներ, և տխուր
 Էին ինքեանք աստուածներն էլ, ո՛վ մեզնից
 Էր քաջապէս մեռանողը: Արուեստգէտն:
 Եւ շատն ընկան հրացայտ աչքով պատանիք,
 Որոնց ճակատն համբուրել էր մի Մուսա:
 Այն ժամանակ, որ Քսերքսէսը, յիմարած
 Փքուն փառքով, արձակում էր Ատտիկէ՛
 Միլիօնաւոր պատերազմող, ու Ասիան
 Մոլեզնութեամբ ողողում էր մեր դաշտեր,
 Բանաստեղծն անոյշ երգով, նկարիչն
 Ու արձանակոփ, ո՛վ Աթենաս, գիտացին
 Քաջիկ կուռել քաղքիդ համար. և ի՛նչ էր,
 Ո՛հ զինաւոր հաւատարիմ այն Եսթիլն⁸,
 Որի քարը, իւր բաղձանքին համաձայն,
 Լոկ մէկ բառ է միայն ասում, զի շատ լաւ
 Նրան ճանաչեց գիտակաւոր Մեղացին⁹:
 Ո՛հ, կռիւների խառնուրդի մէջ մինչ անգամ
 Մենք միտ բերենք հրաշակերտ Պրօպիլէսն¹⁰,
 Ու աչքի առջեւ պերճապայծառ տաճարներն,
 Ուր փիղիաս, փառաթաթախ, բազմեցրեց
 Աստուածները: Այո՛, այո՛, բարեկամներ,
 Որպէսզի յաղթութիւնը հեշտանայ,
 Պէտք է, և այդ անկ է որդւոց Թեսելօի,
 Անել այժմ էլ, որպէս մինչեւ օրըս էլ:

Սոփոկ Կենդան, Կենդան է և Եւրիպիդ,
 Եւ Եպրիլեան դափնով զլուխնին ճոխապանծ:
 Ո՛ն ուրեմն թատրօն երթանք ուսնելու.
 Թող ասեն մեզ բանաստեղծներն թէ ինչպէս
 Չախորդութեան ծոցում մեծցած մի երկրում
 Վսեմ գործեր վսեմ տաղերից են ծնվում:
 Լինենք այնպէս, որ երբ յանկարծ օրհասը
 Գայ մեզանից Ալկամէնին խլելու
 Կամ պատանի Եւրիպիդին, շատ իսկ մեծ
 Քաղաքացու մասին խօսուած թող լինի,
 Աթենացի է՛ գրելով իւր համար:
 Աստուածները, որոնց կրքովն եմ խօսում,
 Մեզ են նայում Ակրօպօլիսի բարձունքից:
 Ուստի գործի՛ դուք ողջ՛ վրձին, քնար, դուր,
 Եւ՛ որ մանում ես ծիրանի թելն՝ իլիկ:
 Յանենք ցորեն, ծաղիկն ու ծառ մեծցնենք,
 Կիտաստուածներն երգենք հսկայ, տաշենք կուճն,
 Եւ անպաճոյճ ոգին պահենք անցելոց.
 Զի, լինելով ամենամեծ, կը լինենք
 Հզօրեղըն և այդպիսով անվրէպ
 Մենք աշխարհներ կը գրաւենք:

ԱՄԵՆԵՐԵՆ

Ուղիղ է:

Կեցցէ՛ Սոկրատ:

ՍՈՒՐՈՍ

Կեցցէ՛ Աթէնք

Բարձրացնելով իւր լիբ թասը

Խմենք արդ:

Մեզ օգնութիւն առողջ մտքի կանչենք լոյսն
 Որ վանում է մոլորութիւնն, ինչպէս որ

Փայլատակն ամպը լուծում և մուծը
Փարատում է:

ՊՐԱՔՍԻԱՍ, բարձրացնելով իւր թասը:

Խմե՛նք:

ՄԵԼԻՍՍԱ, նոյնպէս

Սովորատի կենացը:

Այն բույսին, որ վարդապետի բոլոր ունկնդիրները ձայնա-
կցում են Մելիատային և հիացմամբ զովարանում են նորան (Սով-
րատին), մանում է Քսանտիպ սպանտալից և մուլեզին:

ՏԵՍԻԼ ՉՈՐՐՈՐԿ

ՍՈՎԵՐՍ, ԱՆՏԻՍԹԵՆԵՍ, ՊՐԱՔՍԻԱՍ, ԵՒՊՈԼԻՍ, ԳՐԱՅԷՍ, ՄԵԼԻՍ-
ՏԱ, ԲԱՔԷՍ, ՔՍԱՆՏԻՊ, ՔԱՂԱՔԱՅԻԲ ԵՒ ԱԹԵՆԱՅԻ ԿԱՆԱՅՔ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Իսկ Քսանտիպին: Հրաւիրում չէ՞ք նորան:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԵՍ

Բարի Քսանտիպ, իմիր մեզ հետ այս թասը:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Եւ ինչի՞ ոչ գայլերի հետ անտառի:

Ի՞նչ էք բերում այստեղ: Յորե՞ն, գինի՞, ի՛նչ:

Ոչ, որ ասես, ամենեւին ոչ մի բան:

Առնեն հեշտ է: Գո՛ւրս այստեղից, դուք, անպէտք

կորնթացի շներ, անգործ, վայրահաչ:

ՍՈՎԵՐՍ

Այ իմ կնի՛կ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Գո՛ւրս այստեղից:

Մէկը միւսի ետեից օդում թոցնելով զի-
նու փարչերը, գաւաթները:

Ահա ձեզ

Գինու փարչեր: Ա՛յ էս էլ ձեզ գաւաթներ.

Կործանելով սեղանը:

Ահա՛, ահա՛:

ԲԱՔԷՍ

Սեղանն ահա կործանուած:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Սեղանն իմն է: Ո՞վ կը կապէ իմ լեզուն,
Շողոքորթներ. դու էլ գնձոտ բանարար,
Փիլիսոփայք, վայրախօսներ, դո՛ւրս տանից:

ՄԵԼԻՍՍԱ

Ի՞նչ մուլեզին աղաղակներ:

ԵՒՊՈԼԻՍ

Երկիւղը

Հետքի վրայ թռչկոտում է:

ԳՐԱՅԷՍ

Օ՛ն, երթա՛նք:

ՊՐԱՔՍԻԱՍ

Թրակացի զինաւորի ծիծաղկոտ
Դէմքըն ունի:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԵՍ

ԲԱՔԻՍ

Դա հրաշք,

Մարաթօնում, կը գործէր հա՛:

ԵՒՊՈՒԲՍ

Հիմա՛ ես

Հազկանում եմ, թէ թագաւորն Արամազդ
Ինչի՞ բարձրում մշուշապատ երկնքի,
Նորա ոտից քաշ անելով դարբնի սալն,
Կախ է արեւ իւր քաջասիրտ կնոջը¹¹:

ԳՐԱԿԷՍ

Դէ՛, երթանք շուտ:

ԲԱՔԻՍ

Յատու թիւն, Սոկրատէս:

ՊՐԱՔՍԻՍ

Աստուածները թող պահեն քեզ:

ՍՈՎԵՏԱՆ

Ես այտտեղ

Ունեցածիս ամենալաւը ձեզի,
Բարեկամներ, նուիրում եմ բովանդակ:
Ընտիր գինիս, ճշմարտութիւն գերագոյն,
Յօժար սրտով այդ ամէնը տուի ձեզ,
Եւ վասնզի այտտեղ ոչինչ չէ փոխուած,
Ձեզ հիւրընկալ ահաւաստիկ կիւնըս էլ:
Սա իսկապէս շատ է բարի, եկէք շուտ.
Որպէս երկինք մէկ ժպտում է, մէկ լալիս,
Կը մեղմի սա, կարճ է լինում մրրիկն,
Եւ մենք էլի թելը կը կցենք մէկ խօսքի.
Եկէք, բարեկամներ:

ՔԱՆՏՈՒՊ, հրեւով ու զուրս մղելով

Սոկրատի բարեկամներին

Գնացէ՛ք, իւր բարեկամներ:

Դո՛ւրս այտտեղից, չարի վիժմունք: Դո՛ւ, նախիր՝
Ծնունդ ախտի, կայտաութեան, որ երբէք
Ատում չես «Ո՛ջ» երբ սա ասում է «Այո՛»:
Կորէ՛ք գնացէ՛ք: Դո՛ւրս այտտեղից, դճուրս,
Պատուաւորներ:

Փիլիսոփային լսողները բոլորն էլ Քսանտիպից վճռուած՝ զուրս
են գնում: Սոկրատ ատճնորդում է նոցա և հետները գնում:

ՏԵՍԻԼ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՔԱՆՏՈՒՊ, յետոյ ՄԻՐՐԻՆ

ՔԱՆՏՈՒՊ, ընկճուած:

Աչքս լիքն է արեղունքով:

Ամենեկին չնեղացաւ: Քար է, քար:
Ա՛խ ունայն է աշխատանքս և ի զուր
Ես է գալիս ու բորբոքվում արիւնս:
Էլ ի՞նչ փորձեմ, էլ ի՞նչ անեմ, չգիտեմ:
Սպառեցի, սպառեցի հնարներս:

Նկատելով Միրրինին:

Ո՞վ կը լինի այն գեղեցիկ կինն արդեօք,
Որ գալիս է մեր տունը:

ՄԻՐՐԻՆ

Քսանտիպ, ողջոյն:

Միրրին է իմ անունը. ուզում եմ
Սոկրատէսին մէկ տեսնել:

ՔԱՆՏՈՒՊ

Հա՛. ուզում ես:

Ես ուզում չեմ: Խարտեաչ մազով գեղեցիկ,
Սովորատեւր տանը չէ:

Մերբին ուզում է խօսել: Քսանտիպ չի թողնում:

Լաւ:

ՄԻՐԲԻՆ

Բայց . . .

ՔՍԱՆՏԻՊ

Լաւ է,

Ասում եմ քեզ: Ծաղիկ բերանդ փակիր:

ՄԻՐԲԻՆ

Պէտք է . . .

ՔՍԱՆՏԻՊ

Ոչինչ պէտք չէ: Ես, Մերբին,

ճանաչում եմ և՛ քեզ և՛ որ քեզ պէս են:

Դու էլ, ասա, միւսների պէս եկել ես

Նեկտարի հետ մեղրը խառնած տալ նորան,

Կեղծուպատիր գովասանքը: Շատ ապրիս:

Պըսակուելու չէ՛ իմ մարդը, իմացիր:

ՄԻՐԲԻՆ

Ե՛ս, Սովորատին շողըորթեմ: Եկել եմ

Նրան լաւ ներկեմ:

ՔՍԱՆՏԻՊ, իսկոյն փափկացած:

Այդ ուրիշ բան:

ՄԻՐԲԻՆ

Ներսիցս

Կատաղութեամբ լիքն եմ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Մի՛թէ. ի՞նչ բան կայ,

Ասա՛ մէկ ինձ, բարի Մերբին: Լաւ ներկե՛լ:

Սովորատ տանն է: Նորան տեսնել կարող ես:

ՄԻՐԲԻՆ

Նրա երեսից մարդս իմ գրկից փախած է:

Այո՛, մարդըս, Անագիրցի Գրակէսը:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Կարծեմ սիրուն մի տղամարդ

ՄԻՐԲԻՆ

Գեղեցիկ,

Համբերատար, աշխատասէր և մարմնով

Մի Հերքիւլէս, որ գորովոտ ինամքով

Գիտէր առաջ հաճոյանալ իր կնկան

Եւ դաշտերը իւր մշակել: Իսկ հիմա

Ուշք ու միտքը փիլիսոփայ դառնալ է:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Եւ անխնամ թողնում է դաշտն, այնպէս չէ՛:

ՄԻՐԲԻՆ

Եւ կնոջն էլ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Խեղճո՛ւկ Մերբին: Գեո ոչինչ

Եթէ գոնէ ազեղ լինէր Գրակէս

ՄԻՐԲԻՆ

Մի օր լսեց նա Սովորատին խօսելիս

Անմահութեան մասին՝ Կեփսի¹² դափնեաց տակ:

Եւ այդ գերեց, բազմութեան մէջ, Գրակէսին:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Միւսների պէս: Ե՛հ. մարդ ասածդ էլ չկայ:

ՄԻՐՐԻՆ

Այն օրից հա՛, հետեւում է նա շան պէս
Սոկրատէսին: Առաւօտից, Պէկիլում¹³,
Խապերի տակ դուք կը տեսնէք ապուշիս
Նորա ետքից թափառելիս: Եւ սակայն
Ժառանգութիւնն ուր ծաղկում է իւր այգին,
Իւր բանջարնոց. իւր պարտիզակ . . .

ՔՍԱՆՏԻՊ

Եւ իւր կին . . .

ՄԻՐՐԻՆ

Ողջ կորչում են: Այո՛, Գրակէս – իմ մարդը –
Ինձ թողել է. անվայել բան միթէ չէ՞:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Եւ կ'ուզէի՛ր որ նա դառնայ իւր այգին:

ՄԻՐՐԻՆ

Բայց կը տեսնեմ Սոկրատէսին: Ասում են
կատակող է, աւելի լաւ: Ես ողջը
կ'ասեմ նորան ինչ կայ չկայ սրտումս:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Շատ գեղեցիկ:

ՄԻՐՐԻՆ

Կը լսէ իմ գանգատը:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Աբանչելի՛ր, քոյր իմ Միրրին:

ՄԻՐՐԻՆ

Թող սուտ խուլ

Չձեւանայ: Թէ կարծում է իւր սիրու
Ես պատերան պիտի նստիմ, սխալ է:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Այո՛, Միրրին. աչքը կոխիւր սխալը:

ՄԻՐՐԻՆ

Նա գրաւում է լոկ խօսքերով, որից ես
Շատ աւելի լաւը ունիմ, գիտենայ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Գնա՛ փոթորիկ, բուք ու բորան բեր գլխին.
Համաձայն եմ, ես, Քսանտիպոս, որից նա
Փախս է տալիս, որ ինչ է թէ կարենայ,
Ոչ անձրեւին և ոչ քամուն նայելով,
Խելացնոր, դատարկամէջ բառերով
Ճառեր ասել Մունիքիոյ¹⁴ ամբոխին
Կամ ֆալէրի նաւակայքի մարդոցը:
Չթուլանաս: Եւ երբ մի լաւ տաքանայ,
Ինձ էլ, հոգիս, կանչիր, մի լաւ ծիծաղինք:
Մարդիկ նուազ կը լինէին մեծախօս,
Եթէ սանձը, հաւատա՛ ինձ, տրորէր
Նոցա դունչը: Ահա Սոկրատ գալիս է:
Դէ՛ քեզ տեսնե՛մ հիմա, Միրրին: Վրա ընկիր
Անվախ, արձակ. զարկ ատամդ, պատառի՛ր:
Տուն է մտնում:

ՏԵՍԻԼ ՎԵՅԵՐՈՐԳ

ՄԻՐԻՆՆ, ՍՈՎԵՐՍ:

ՄԻՐԻՆՆ

Յեա դարձրու մարդս, Սոկրատ:

ՍՈՎԵՐՍ

Մարդդ ո՞վ է.

Գրակէ՞ս:

ՄԻՐԻՆՆ

Այո՛

ՍՈՎԵՐՍ

Գուցէ նորան պատահամք

Կորցրել ես, ինչպէս մէկը կորցնում է
 Քար թանգագին կամ թէ դրամ ոսկեղէն:
 Ասա՛, այդպէ՞ս է բանը:

ՄԻՐԻՆՆ

Ո՛չ, այդպէս չէ.

Նորան դու ես խլել ինձնից: Նա քե՛զ է
 Յիմարական յոյսերով լի հետևում,
 Աչքիդ կարօտ, խօսքիդ ծարաւ, ունկնդիր.
 Անյագ տենչով քո խորամանկ ճառերին,
 Եւ եաքիցդ Իլիսոսի¹⁵ փերում
 Թափառելով՝ իմաստութիւն ուսնելու:
 Յիմարութիւն:

ՍՈՎԵՐՍ

Միրրին, քեզնում Գրակէս

Գեղեցիութիւնն աստուածային է գտնում,
 Մազեր փարթամ, ծաղկաժպիտ շրթունքներ . . .

ՄԻՐԻՆՆ

Էլ ի՞նչ ապա նա փնտռում է ուրիշ տեղ:

ՍՈՎԵՐՍ

Խելք, որ լրջմիտ կամ թէ թեթեւ զրոյցով
 Գերէ նորան իւր հրեղէն վարմի մէջ:
 Միւտք, մեծաթեւ արծուի նման զայրացած
 Սլանալով դէպ արդարն ու ճշմարիտ:
 Թէ ուզում ես նորան բռնել Քեզ մօտ, կի՛ն,
 Ինչո՞ւ նորան ցոյց չես տալիս խելքդ, հոգիդ:

ՄԻՐԻՆՆ, զարմացած:

Ի՞նչ ասացիր:

ՍՈՎԵՐՍ

Միրուն մրգեր ծիրանի,
 Արեգակով բլրումն հասած ողկոյզներ
 Համեղ խորտիկ և Ատտիկեան¹⁶ թուզերը,
 Գինին, զուարթ մարգարէութիւն մեզ տուող,
 Զմայլած մարդուն թանգ համարուած այդ գանձեր
 Է՛լ զին չունին, միանգամ որ կուշտ է նա,
 Եւ տեսնում ենք ողջ աշխարհում նոյն բանը.
 Այդ ժամանակ միւտքն է խնդրում իւր սնունդ:

ՄԻՐԻՆՆ

Բայց . . .

ՍՈՎԵՐՍ

Երբ որ նա քեզի առաւ, դեռ աղջիկ
 Լիափթիթ, այնպէս չէ՞ որ Գրակէս
 Տանն էր մտում, գոնէ այդպէս եմ լսել:
 Հաւատամ. ի՞նչ:

ՄԻՐՐԵՆ

Ի՛սկ է, մնում էր նա տանը:

ՍՈՎԵՏ

Անտրտո՞ւմ:

ՄԻՐՐԵՆ

Ուրախութեամբ:

ՍՈՎԵՏ

Ի՞նչ ուրեմն

Նա անում էր տանը, Միրրին:

ՄԻՐՐԵՆ

Ինձ նայում

Հիանում էր. «Ո՛վ, գոչում էր, մազեր խիտ,
 Թանձր անտառիցն աւելի խիտ, շող ոսկի,
 Գոյն վարդենի, ճերմակութիւն արժանի
 Ատտուածուհու, ձեզ եմ ուզում անդադար
 Ձննել, դուք, ո՛վ գեղեցկութիւնք, ուր երկինք
 Իւր ցոլմունքն աստուածային դրել է»:
 Այդպէս, Սոկրատ, նա՛յն ժամանակ խօսում էր,
 Ձի իմ Գրակէսն ըմբոստ չէր՝ այն ժամանակ:

ՍՈՎԵՏ

Իսկ ի՞նչ էիր անում դո՛ւ

ՄԻՐՐԵՆ

Ե՛ս: Գեղեցիկ

Լինելու տալիս էի ուշք ու միտքս:

ՍՈՎԵՏ

Ա՛:

ՄԻՐՐԵՆ

Որ նորան հաճոյանամ, որ նորա
 Սրտինն անեմ՝ անուշահոտ ջրերով
 Մազերս էի ես ողողում ժամերով,
 Հովից թրթող նուրբ լաթերով զարդարվում:

ՍՈՎԵՏ

Բարի: Սակայն, երբ ծնկանդ վրայ այդպէս
 Գրակէս երկար զմայլվում էր քո անձով,
 Գու ի՞նչ էիր նորան ասում:

ՄԻՐՐԵՆ, պարզմտութեամբ.

Եւ ոչ ինչ:

ՍՈՎԵՏ

Եւ ոչ ի՞նչ: Այդ շատ քիչ է:

ՄԻՐՐԵՆ

Բայց յետոյ,

Երբ Գրակէս, որ ինձանից փախչում է
 Ինձ մոռանում, քեզ էր արդէն հետեւում,
 Լի իւր ախուր ցնորքներով, նա յաճախ
 Քո ճառերը կամենում էր կրկնել ինձ,
 Ես այս էի նորան ասում. «Բարեկամ,
 Շոյտ են սահում ժամն ու օրը: Ինչո՞ւ են
 Այդ ընդունայն զրոյցները: Եթէ ես
 Գեղեցիկ եմ, էլ ի՞նչ են պէտք բառերը»:
 Ուղիղ չէի:

ՍՈՎԵՏ

Այ՛ո, Գուցէ: Միայն թէ

Չխօսելով, պատահում է որ իրար
 Մարդիկ ծուռ են հասկանում: Ո՛վ Միրրին,
 Կիսրում, կզգի ծաղկազարդար, տեսել են

Իւր արձանին մի արձանագործ սիրահար.
 Բաղդով մի օր, Աստղիկ մօտոջն անցնելիս,
 Գալատէա¹⁷ շնչաւորուած խօսում է:
 Չէ՞ր եղել այդ, կը լքանէր նորան շուտ
 Պիզմալիօն: Պատմուճանդ երկներանգ
 Աչազրաւ է. բայց պարտիզաց – վարդերը
 Մարդիկ իրանց կ'առնէին կին, թէ վարդերն
 Իրենց դէպ մեզ քամահրանքը մոռնալով,
 Քաց անէին՝ յափշտակելու համար մեզ՝
 Իրենց օձեալ պսակները և մեզ հետ
 Խօսակցէին՝ իրենց բոլոր տալուց յետ:
 Դու որ, սմկայն, թովել կարող ես ձայնովդ
 Նման թափառ, մայրու խորքում, Սոխակին,
 Ասում էիր. «Ի՞նչ փոյթ, Դրակէս խեղճ մարդ է,
 Հուժկու, բայց պարզ: Թող միայն նա աչքերիս
 Ատդերի պէս բոցավառուելը տեսնէ,
 Եւ արեւի խաղալն ոսկի վարսիս մէջ,
 Այն ինքնամոտ սրտին այդքանն էլ հերիք»:
 Բայց չէ՛. դարձեալ նա մի բանի ունի պէտք:
 Տեսնել կ'ուզեն այնքան երկար խուփ աչքերն,
 Գիտենալ ո՞րն է պարտքի կանոնը,
 Ինչո՞ւ է մահն, ինչո՞ւ համար մեր կեանքը.
 Ես էլ, որ իւր անչէջ ծարաւն հանգցնեմ,
 Յոյց եմ տալիս, Դից ինչոյքում բազմական,
 Մարդըն ազատ, ազատ բախտին գործաւոր:
 Համոզական բաղցրութեամբ:

Բայց խաւարչուտ լաբիրինթում մեր քայլը
 Առաջնորդել ո՞վ աւելի կարող է
 Քան Արիադնէ¹⁸ իւր հեզասիրտ տրտունջով:

ՄԻՐԻՆՆ

Հասկացայ քեզ:

ՍՈՎԵՐՍ

Ինձնից ուսաւ Դրակէս,

Ի՛նչպէս հոգին դէպ գեղեցիկը ուժգին
 Ամբասնում է և ընտանի և հլու
 Կացուցանում լաւութիւնը նա իրան:
 Հիմա, Միրրին, աշակերտուիր դու նորան:
 Թէ անսպառ ծորաններից խմելով՝
 Նա քաղցրութիւնն համբոյրների քեզ ուսոյց,
 Կ'ուսուցանէ հպարտութիւնը ազնիւ,
 Սուրբ խնդութիւնն՝ ըմբռնելու, գրկելու
 Ճշմարտութիւնն որպէս աւար, և զգալու
 Տարակոյսի փարատուելը անձիդ մէջ:
 Իւր հետ ապրիր, իւր հետ փնտոիր, իւր հետ մտածիր:
 Ստանալով ինձնից նա սերմն անմեռիչ,
 Փոխադրել պարտաւոր է, և այժմ
 Սկսում է իւր վաստակը: Ուրեմն,
 Դու, ո՞վ Միրրին, խուլ վայրապար գրոյցին,
 Հող արգաւանդ եղիր, որով պիտ' անցնի
 Սերմանահան՝ բուռը լիքը ցորենով,
 Եւ ձեր երկսից գաղափարի կը ծնուի հունձն.
 Այդ է, Միրրին, ամուսնութիւնն իսկական:
 Եւ երբ մշակը մերձենայ ձեռքը բարձր,
 Դու ցնծութեամբ լսիր ձայնը իւր ոտքի:
 Մի՛ խրտեցներ թէ մութիմութ կը գայ նա,
 Եւ զգո՞յ զոր, լաւ լաւ գանձովը բեռնուած,
 Նա ճոխութիւնն ու կեանքն այլուր չտանի:
 Կարո՞ղ ես, չէ՞: Լոկ մարմինը զարգարել
 Բարբարոսի է բան. ուստի, որպէս զի
 Ամուսինդ քեզի միայն հետեւի,
 Հոգիդ նոյնպէս տես զարգարես, այնժամ նա
 Քեզ կը լսէ:

ՄԻՐՐԻՆՆ

Ի՛սկն ես ասում, ի՛սկը՝ դու:
 Զգում եմ այդ, տեսնում եմ այդ: Քո շնորհիւ
 Հասկանում եմ, դէպի լաւը փոխուած, որ

Գեղեցկութիւնն արտաքինում չէ միայն.
 Եւ այն որ նա, իւր ձանձրութեան ըսպէում,
 Որոնում է քո ետեւից ման գալով,
 Այն այսու հետ Գրակէս տանը կը գտնի:
 Թող օրհնեն քեզ աստուածները ինձ լսող,
 Բեզ, որ ինձի, ո՛վ պատուական ուսուցիչ,
 Իմ գնալիք ճանապարհը ցոյց տուիր:

Այդ վայրկեանն տեսվում է Քսանտիպը ճեմելիքում:

ՏԵՍԻԼ ԵԹՅԵՐՈՐԳ

ՄԻՐՐԵՆ, ՍՈՎԵՐՍ, ՔՍԱՆՏԻՊ, (նախ պահուած)

ՔՍԱՆՏԻՊ, առանձին:

Ի՛նչ շատ երկար են խօսում. ի՛նչ են ասում,
 Մէկ լսենք.

ՄԻՐՐԵՆ, Սոկրատին:

Հիմի արդէն էլ գիտեմ,

Ե՛ս կը յաղթեմ: Բանն աչքումս հեշտացաւ:

ՍՈՎԵՐՍ, բարութեամբ:

Գնա հիմա:

Միրրինը զորս գնալու է լինում. բայց նորից յետ է դառնում
 Սոկրատի մօտ՝ հիացման և երախտագիտութեան բուն շարժու-
 մով:

ՄԻՐՐԵՆ

Ո՛վ պատուական իմաստուն.

Թող համբուրեմ:

Նա առնում է ձեռների մէջ Սոկրատի գլուխը և զրոշմում է ճա-
 կատի և այտերի վրայ խոշոր կտկուծ համբուրներ: Նայն այդ վայր-
 կեանին ներս է մտնում Քսանտիպ և վազում է դէպի Միրրին մոռե-
 զին կատաղութեամբ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Բարի ախորժ, այ Միրրին:

ՄԻՐՐԵՆ, յանկարծ բռնուած:

Ա՛հ, Քսանտիպ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Միրրնն բան: Ե՛ս եմ, հա՛:

ձրագ բռնողը լինեմ: Ա՛յ անպիտան,
 Ա՛յ խաբեբայ, այ աւագակ, այ շուն, գո՛ղ,
 Գալիս էիր լաւ ներկելու Սոկրատին,
 Մարդիկ համար բուք ու բորան անելու:

ՄԻՐՐԵՆ

Ես սորան ասում էի . . .

ՔՍԱՆՏԻՊ

Շատ ապրիս,

Լաւ լսեցի: Բնորած կերպը շատ լաւն է:
 Եկել էիր ցուլդ այստեղ փնտռելու,
 Քո սիրելի Գրակէսին, քո մարդուն:
 Ա՛յ, ի՛նչքան, կանանց սրտեր, տգե՛ղ էք:
 Իմին էիր աչքդ տնկել: Իմացայ.
 Քեզ երկուսը, քեզ չորսն է պէտք թերեւ:
 Ընդունելով Միրրինի ձայնն և բայլքը:
 Եկել եմ լաւ ներկեմ նորան:

Իւր բնական կերպն առնելով:

Քո միտքն էր

Նրան թակել, տունը գլխին խոռովել:
 Ա՛, Հեկատէի¹⁹ անունը, լաւ կոներով ես թակում:
 Շա՛տ դուրեկան, շա՛տ անուշիկ է թակդ:
 Իսկ դու արի իմ տան կերպը հիմի տես:

Քսանտիպն ուզում է Միրրինի վրայ գաճափժուել: Սոկրատ կը-
 նոջ դէմն է բնկնում, առնում է նորան թեւերի մէջ և պինդ բըռ-
 նում:

ՍՈՎԲՍ, Քսանտիպին բռնած:

Կաց, հանդարտուիր, այ իմ կնիկ:

ՔՍԱՆՏԻՊ, զուր փորձելով պոկ զաւ:

Թող ինձ մէկ,

Փիլիսոփայ: Սորա համար է դողում,
Եւ վասն զի իմաստութիւն է փնտռածն,
Շատ իւր բանին յարմար կը զար այս ձողը:
Ինձ տուր դրան: Մէկ հեղ զոնէ թող տեսնեն,
Որ վերջապէս բարձը ձողկին է տփում:

ՄԻՐԻՆ, վախժիտով:

Եթէ ճակատը Սոկրատի պագեցի . . .

ՔՍԱՆՏԻՊ

Հէնց իր բերնով է մեղքն ասում: Դորա մօտ
Լպրշութիւնն անզուսպ է: Ուրեմն
Գգվում էիր, նման լեղի ալիքին,
Ծովածայրից էլ շատ մերկ այդ ճակատը:
Ես լաւ տեսայ: Նոյնեւնման ծովահարսին,
Որին Պայը²⁰ զուարճացնում է խաղով,
Պաշում էիր դու այս տափակ գլուխը:
Ծաղրող, ճաղատ, աչքն երկնքումը թափառ,
Ի՞նչ է, բա՛ւ է: Դու նրան ինձնից խլում ես:
Քո շրթունքից մեղը ծորող բառերը
Չեն զրգում բաղձի տապը սորանում.
Չուր ես տալիս մագերղ շաղ իւր վրայ,
Այդ չի օգնում. և, վասն զի ուզում ես
Հու՛ Սէրը հետքիդ վրայ գայ հասնի,
Երբ տեսնում ես, որ խօսքերը հերիք չեն,
Նրան համբուրել սկսում ես: Չուարթ էիր.
Այժմ, սիրո՛ւն, լաց լինելունն է հերթը,
Չի ճանկել այլանդակել պիտիմ քեզ,
Այդ աղանու աչքդ փորել ու փակել:

Քսանտիպ պոկ է զալիս և սպանալից կուռփներով զնում է
Միրրինի վրայ ընկնելու:

ՄԻՐԻՆ, յետ քաշուելով սարսափած:

Ո՛չ, Քսանտիպ. վախում եմ:

Սոկրատ նորից բռնում է Քսանտիպին և նորից կաշկանդում իւր
բազուկներն մէջ:

ՍՈՎԲՍ, Միրրինին:

Մի՛ վախենար:

Պինդ եմ բռնել:

ՔՍԱՆՏԻՊ, կամենալով զուրս պրծնել:

Սոկրատ, թող ինձ: Ինչ. մի՛թէ

Նորան կծել պիտ' չկարենամ:

ՍՈՎԲՍ, հանդարտութեամբ:

Ո՛չ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Թող ինձ

Մի՛ քայլ անեմ, բարեկամ:

ՍՈՎԲՍ

Ո՛չ, հաւատա:

ՔՍԱՆՏԻՊ, նայելով Միրրինին կրա-
կուած աչքերով:

Գէթ իմ հերթում ես էլ նորան համբուրեմ:
Ա՛հ. տեսէք անարժանին, կռանալիս,
Իւր կարապի վզովը: Ու՛րբեւ
կամենում եմ ես այդ վիզը կախարդիչ:

ՍՈՎԲՍ

Մեզի լսիր, Քսանտիպ:

ՔԱՍԱՆՏԻՊ

Ո՛հ, ես նորան իմ առջեւ,

Այստեղ ահա չոգեցնել ուզում եմ.
Երկու ձեռքս կոխել փարթամ մազերի
Այդ շիկագոյն ոսկու մէջը, և փետել
Կնդացնել նորան այնքան, որքան չէ
Իւր սիրեկանն, այն գեղեցիկ Սոկրատը:
Անհարին զայրացած և վերջին ճիշդ թափելով:
Ա՛հ աստըւած: Ի՞նչ ես բռնել: Ուզում եմ . . .

ՍՈՎԵՏ

Ի՞նչ եղաւ քեզ. հանդարտուիր:

ՔԱՍԱՆՏԻՊ, որին կատաղութիւնը խեղ-
զում է:

Ուզում եմ . . .

Ուզում եմ . . . Կուրծքս արնով լցվում է . . .
Խեղդվում եմ . . . Մեռնում եմ . . . Օ՞դ . . . օ՞դ . . . օ՞դ:
Ընկնում է նստոցի վրայ, գոյնը շրջուած և անկենդան:

ՍՈՎԵՏ, տակնուվրայ եղած:

Ուշքը, Միրրին, գնում է: Զուր հասցրու:
Զոգում է Քասանտիպի ոտերի մօտ և աշխատում է նորան յետ բե-
րել:

ՄԻՐՐԻՆ, ամանով ջուր բերելով:

Երբ աչքերը նորա բացուին, նրան կ'ասեմ . . .

ՍՈՎԵՏ

Արսկենք քունքերն և ճակատը: Տեսնում ես,
Զիւնը անշարժ դէմքի վրայ փովում է:
Ա՛խ, Միրրին, սա մեռնում է:

ՄԻՐՐԻՆ

Զի մեռնիլ:

Հանգիստ եղիր, Սոկրատ: Ես էլ կին մարդ եմ:
Նա ասիրում է: Ես այդ գիտեմ ինչ բան է:

ՍՈՎԵՏ, Քասանտիպի վրայ խոնար-
հում:

Արի, Քասանտիպ: Բաց աչքերդ: Կեանքի եկ:
Տես լոռլթիւնդ ինձ ինչ ցաւով պատում է:
Լսիր դու ինձ: Խօսիր դու ինձ: Ո՛հ, մոռնջ է
Բերանն: Ո՛վ դիք: Ընկճվում եմ: Խղճացէք
Տառապանքիս: Հասէք օգնել, Աստուածներ:

Մինչ Սոկրատ արտասանում էր այդ տողերը, ներս են մտել
Անտիսթենէս, Պրաքսիտա, Եւպոլիս, Դրակէս, Մելիտաս, Բաքիս
և բոլոր այն անձինք, որոնք երեւացել են չորրորդ տեսիլում:

ՏԵՍԻԼ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

ՄԻՐՐԻՆ, ՍՈՎԵՏ, ՔԱՍԱՆՏԻՊ, ԱՆՏԻՍԹԵՆԵՍ, ՊՐԱՔՍԻՍԱ, ԵՒ-
ՊՈԼԻՍ, ԴՐԱԿԵՍ, ՄԵԼԻՍՏԱ, ԲԱՔԻՍ, ԲԱՂԱԲԱՅԻՔ ԵՒ ԱԹԵՆԱՅԻ
ԿՈՆԱՅԻ:

ԴՐԱԿԵՍ, Սոկրատին:

Ի՞նչ կայ, ինչ սուգ, ինչ կոծ է:

ՄԻՐՐԻՆ, մատը շրթունքներին դնե-
լով:

Սուս, Դրակէս:

ԴՐԱԿԵՍ

Միրրինն այստեղ: Ի՞նչ հրաշք է:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԵՍ, Սոկրատին

Այս ինչ լաց:

ՍՈՎԵՏ, ցոյց տալով Քասանտիպին
ուշաթափ:

Քասանտիպին նայեցէք:

ՊՐԱՔՍԻԱՍ

Ի՞նչ, քնած է:

ՍՈՎԵՏ

Մեռանում է:

ՄԵԼԻՏՏԱ, Քսանտիպին նայելուց յետ:

Մի՛ հաւատար:

ԲԱՔԻՍ, նոյնն անելով:

Գոհացի՛ր

Աստուածներից: Նա ապրում է և շնչում:

ՄԻՐՐԻՆ, Սոկրատին:

Եւ կը տեսնես իւր աչքերի բացուելը
Պայծառ լոյսում երկնքի:

ՄԵԼԻՏՏԱ, Սոկրատին:

Արիացի՛ր,

Ուտուցիչ:

ՄԻՐՐԻՆ, ներկաներին, առանց Սոկ-
րատից լսուելու:

Բարկութիւնի՛ց նուաղեց:

Ճշմարիտ է մարած է. բայց խոհեմ է
Չլինել տարապայման անհանգիստ:

ՍՈՎԵՏ

Օգնեցէք սրան:

ԲԱՔԻՍ, ծիծաղելով՝ Մելիտային:

Ֆանկութեանը լրում տանք:

ՍՈՎԵՏ

Թափառական հոգին չլինի՛ սլանայ:

Կանայք շրջապատում են Քսանտիպին, բայց առանց բնաւ ան-
հանգստութեան: Սոկրատ ուզում է նորանց հետ խանութել, երբ Եւ-
պոլիս կանգնեցնում է նորան և անցքը փակում:

ԵՒՊՈՒԼԻՍ, ծաղրական կերպով:

Վախդ հէնց ա՛յդ է:

ԴՐԱԿԷՍ

Դրա համար է կոծդ:

ՊՐԱՔՍԻԱՍ

Ի՞նչ. ուրեմն դորա համար է լացը:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Բարեկամներ, մի խելագար կնոջ համար, —

ԴՐԱԿԷՍ

Մի անհամբոյր, —

ԵՒՊՈՒԼԻՍ

Մի անարդար, —

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Մի մռայլ, —

ՊՐԱՔՍԻԱՍ

Խօսքը թունոտ, —

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Միտքը խանգար, —

ԴՐԱԿԷՍ

Լեղի կաթ, —

ԵՒՊՈՒԽՍ

Որ նորան ճկեցնում է իբր եղէգն, —
Եւ ճղոցով վրդովմունք է միշտ հանձնում:

ԲՍՔԻՍ

Թէ, արդարեւ, քեզի պէտք է մի լաւ կին, —

ՄԵԼԻՍՍԱ

Ու աւելի հեզ, —

ԲՍՔԻՍ

Այժմ իսկ գտնել կարող ես:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Որ չնամուռիս խենթերին, մի՛ լար գլուխը
Մի չարիքի, որից ի դէպ փրկվում ես:

ՍՈՎՐԱՏ

Լոկեցէք: Ամայացեալ իմ տանից
Գուրս է գնում ֆսանտիպ, որի կորուստն
Անդարման՝ ես զգում եմ իմ սրտում:
Զի նորա կատաղութիւնն օգտաւէտ՝
Սպանաւից խարազան էր, որի խիտ
Խարող շեփը, լաւութեանս զարթուցիչ,
Հրահանգում էր համբերութիւնս և ոյժս:
Երբ գալիս էր մէկը թափել իմ տան մէջ
Մեղկ շողմը իւր նուրբ թոյնով, և երբ որ
Մինչ յատակը, ապրելուս վրայ գո՞հ՝ հպարտ,
Քամում էի քաղցր մեղրը խաբուսիկ
Որ մեզ խելքից հանում է, ֆսանտիպս
ժանտ, անընտել որքան ծովը, շուտով ինձ
Իւր դառնահամ լեղիովը բուժում էր:
Յաճախ անգամ, բարեկամներ, ամէնքից
Գովասանուած, հասկանում էջ, կարծել եմ

Ատուածական իջած լինել մի ցեղից.
Բայց խայթոտող նորա շունչը սահելով
Լէրկ ճակատիս վերայ, ինձի ստում էր.
« Հէնց առաջին պատահողի մէկն ես դ՞նւ »:
Աննշան անդորրութեան գրկումը,
Աչքը ասես մեռելութեան մէջ փակած,
Մեր լաւութիւն նմանում է ձիերին
Պատերազմի, որոնք մարգաց կանանչում
Թուլանում են: Էս էլ երբոր, ժպտելով
Գէպի երկինք ծիրանեգոյն, մտախորհ
Մնում էի մոռանալով ամէն բան,
Եւ իւր կանչը, որպէս ձայնեղ մի շեփոր,
Սթափում էր ինձ:

ՊՐԱՔՍԻԱՍ

Եկ, ուսուցի՛չ, մեզի հետ

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Ազատ ամէն կապանքնից, մտածի՛ր:

ԵՒՊՈՒԽՍ

Մենք կը լսենք քո նուրբ զրոյցն իրերի
Յաւերժութեան և մեծագոր Գից մասին,
Նստած ծորան Իլիսոսի դափնեաց տակ:

ԲՍՔԻՍ

Եւ ո՞վ գիտէ, արեւի տակ լուսատու,
Մի նորածին սէր կը լուծէ քո սրտի
Հանելուկը, խորհրդաւոր Եղիպոս²¹, —

ՄԵԼԻՍՍԱ

Եւ կը սփոփէ ֆսանտիպիդ համար քեզ:

ՍՈՎՐԱՏ

Երբ նա չկայ, այլ կերակրի չունիմ քաղց,

Բայ կը մնայ նորա տեղը:

Բուն և պարզամտ վշտով,

էլ որ մին

Գերազանցօրէն նախատակոծ կ'անէ ինձ:

Քսանտիպի հետ յուզմունքի ծոցն ապրելով,

Վախ չունէի էլ ոչ ծփուող ամբոխից,

Ոչ կայծակից, ոչ կարկուտից, ոչ քամուց,

Ոչ արեւից, ոչ ցրտաշունչ ձմեռից:

Իմաստութիւնս առանց նորան տեւիլ չի:

Հեղեղի պէս որոտագոչ իւր ձայնը

Աչքս բաց էր պահել տալիս. ինքքս ինձ

Ատում էի ամէն վայրկեան. «Տգէտ մարդ,

Խորհրդ, ուսիր, սովորիր: Անպէտ ստրուկ,

Աշխատիր»:

ԵՒՊՕԼԻՍ

Նրան այդ կողմից չի հասնիլ

Եւ ո՛չ մէկը:

ՊՐԱՔՍԻԱՍ

Բուքը նրանից կը սարսէր, —

ԱՆՏԻՍԹԵՆԷՍ

Փոթորիկն էլ:

Քսանտիպ սթափվում է առանց միւսնիցից նկատուելու, ականջ է դնում իւր ամուսնու խօսքերին, նախ զարմանքով, յետոյ անյաշ գարար լսում է, և հետզհետէ աւելի ու աւելի զրաւուած նորա խօսակցը, բազուկները տարածում է դէպի Սոկրատ: Այդ պահին միայն Միրրինն է նորա կողքին:

ՍՈՎԵՏ, իւր մտքի ետեւից:

Այդպէս դէպի խորախոր

Անեզրութեան լոյսերի մէջ, ուր կեանքը

Համէական սփռուած է, սլանում է,

Միտքս և ոյծս հետ տանելով, Քսանտիպ,

Եւ իւր վրայ եմ ես լալիս: Բայց ինչո՞ւ

Այն էլ չ'ասեմ: Սիրում էի ես նորան:

ՔՍԱՆՏԻՊ, ինքն իրան:

Ինչ է ասում: Ինձ սիրում է: Այդպիսի

Ուրախութիւն առաջինն է ինձ համար:

ՄԻՐՐԻՆ, Քսանտիպին:

Ձի վերջապէս նորից տեսնում ես լոյսը,

Շուտ, ուսուցչին կանչենք, սփոփենք:

Կանչելով Սոկրատին, որ չի լսում:

Սոկրատէս:

ՔՍԱՆՏԻՊ, ձեռքով փակելով Միրրինի բերանը:

Բան մի՛ ասեր: Թող, թող խօսի:

ՍՈՎԵՏ, խոր զգացումով:

Ես նորան

Սիրում էի, զի խեղճ մարդու ամուսին

Հաւատարիմ, նա ապրում էր ինձ համար,

Լաւ, չափաւոր, խնայասէր: Տնապահ,

Աչք ածելով ամէն բանի, էր նա իմ

Ընկերուհին, և, լաւ քան այն ամէնքը

Որոնց գովքի մեղքը գգվում էր քիմքս,

Սիրում էր ինձ, ես էլ նորան, և էլի

Դեռ սիրում եմ:

ՔՍԱՆՏԻՊ, վազելով դէպի Սոկրատ:

Թանձր Սոկրատէս, ինչ, դու ինձ

Սիրում էիր:

ՍՈՎԵՏ

Քսանտիպն, ինքը. անմահ Գիւր:

ԱՆՏԻՍԹԵՆԵՍ

Գժոխքը նորան ներս ընդունել չէ ուզել:

ՔՍԱՆՏԻՊ, յափշտակուած, Սոկրատին:

Այդ լսելուց, էլ կարելի՞ է չ'ապրել:

ՍՈՎԲՈՍ

Ինքը. Քժանտիպ, կենդանացած:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Եւ շիտկուած:

Այո՛, խելքի եմ գալիս: Զուրկ ամէն
Բարի բանից, ցանում էի սարսափը
Ուր և ասես, ողջ տեղովս լինելով
Կատարութիւն, մոլեգնութիւն. ինչ ասես

Որ ես չէի - յիմար, անգութ, գարշելի,
Անարժան ոք, անընտանի, սեւացնող
Աղանուն էլ, կարապին էլ, մի խօսքով

Աւելի չար քան թէ Պիւթօն վիշապը²²:
Բայց պատիժը կը տաս դու ինձ, բարեկամ:
Գնում է մի փայտ վերցնում և բերում Սոկրատին:

Առ այս փայտը, չորս տակ հաստ է, կը դիմայ:

ՍՈՎԲՈՍ

Իրաւ: Սակայն ինչի՞ է պէտք այս փայտը:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Ինձ ձեռելու: Այո՛, դու պիտ' ինձ ձեռես:

ՍՈՎԲՈՍ

Ե՛ս. բայց ինչո՞ւ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Պատժելու բարկութեան

Իմ կրքերը, իմ կանչոցներ, իմ լացեր,
Իմ բարձր սիրտ, իմ չարութիւն հազուագիւտ
Եւ իմ գայրուցքները անիրաւ:

Կամքս է, ահա, սոցա առջեւ ինձ ձեռես,

Այս բոլորի: Փոքրներն էլ, որ տեսնեն,
Թող վզները երկնցնեն: Գէ՛հ, ձեռիր:
Հարուածներիդ տակ ուզում եմ շունչս տալ:

Ես էի, ինձ սիրելիս, քեզ ձեռում.
Սիրողն ես եմ, այժմ՝ դու պիտ' ինձ ձեռես:
Թանգ ամուսին, լալիս էիր և ահից
Գոյնդ գնում էր, ինձի մեռած կարծելով:
Գէ՛ հիմի խղճալ պէտք չէ, ձեռիր ինձ:

ՍՈՎԲՈՍ

Ո՛չ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Իմ Սոկրատ, սրտի հատոր, ձեռիր, շնւտ:

ՍՈՎԲՈՍ

Չեմ ձեռիր:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Աղաչում եմ, քեզ խնդրում եմ

Ինձ ձեռես:

ՍՈՎԲՈՍ

Չէ՛, ասում եմ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Պաղատում եմ

ՍՈՎԲՈՍ, հայրաբար

Լա՛ւ, հերիք է:

ՔՍԱՆՏԻՊ, փայտը նորան երկնցնելով:

Առ. մի՛ այդքան շուտումուտով

Ինձ տանջեր: Եւծիր, Սողրատ:

ՍՈՎՐԱՏ

Ամենեւին:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Արեւդ սիրես:

ՍՈՎՐԱՏ

Որ ասես, չէ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Մերժելը

Նոյն է թէ՛ ինձ անարգել:

ՍՈՎՐԱՏ

Ոչ բնաւ:

ՔՍԱՆՏԻՊ, Լաւ սկսելով:

Եւծիր ինձ:

ՍՈՎՐԱՏ

Դէ՛ հիմ՛ արի լացը տես:

Դու ուզում ես . . .

ՔՍԱՆՏԻՊ

Հարիւր հարուած եմ ուզում:

ՍՈՎՐԱՏ

Քայց . . .

ՔՍԱՆՏԻՊ

Արա ինձ այդ պարգեւը: Դու հարիւր

Տուր ինձ հարուած:

ՍՈՎՐԱՏ

Ո՛չ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Պակտեցնել չեմ կարող:

ՍՈՎՐԱՏ

Լսիր, Քսանտիպ: Հարկաւոր է . . .

ՔՍԱՆՏԻՊ, ոտը գետնին ծեծելով, բարկութեամբ:

Հարկաւոր է

Ինձ ծեծել:

ՍՈՎՐԱՏ, աչքերն երկինք բարձրացնելով:

Ապու՛ճն, լոյս, միտք, շողք,

Ե՛կ, օգնի՛ր մեզ:

Քսանտիպին:

Ձեռք վերառնենք այդ բանից:

ՔՍԱՆՏԻՊ, պինդ մտալով:

Համբուրում եմ ծնկներդ:

ՍՈՎՐԱՏ, բողբոջութեամբ համոզելով:

Քեզ ծեծել

Յիմարութիւն կը լինէր:

ՔՍԱՆՏԻՊ, զայրանալով:

Ո՛վ դեզ բախտ,

Այդ քիչ բանն էլ պիտի խնայէ նա ինձնից:

Ի՞նչ հիմա: Մահըս այնպէս լալուց յետ

Ինձ ոտի տակ պիտի կոխես. ինձ պիտի

Չծեծես դու: Զգուշացիր:

ՍՈՎՐԱՏ, բարեմտութեամբ

Որ սիրտդ

Դէպի բարին է ճիգն անում, շատ լաւ է.

Բայց կամենալ աչքի տակը ամէնքի

Եւծուել, բերել նոյն իսկ փայտ, դա՛, իմ կին,

է Քարիբզից Սկիւլայի մէջ ընկնել²³:

ՔՍԱՆՏԻՊ, արդէն մուկնած:

Սկիլլայի: Ուրեմն հրէջ եմ ես էլ:
Կլանում եմ նաւորդներին: Գեո էլի՞
Պիտ՝ հայհոյես: Ծեծելո՞ւ ես՝ եթէ՞ ոչ:
Սոկրատ չի պատասխանում:
Ուզում չե՞ս:

ՍՈՎԲՍ

Չէ՛:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Չէ՛: Ի՛նչպէս չէ. կը ծեծես,
Կամ ես ես չեմ:

ՍՈՎԲՍ

Ատում եմ չէ՛:

ՔՍԱՆՏԻՊ, համբրութիւնից դուրս:

Ծեծիր ինձ:

ՍՈՎԲՍ

Ո՛չ, Հերթիւլէս նպատաւորը վկայ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Ուզում չե՞ս:

ՍՈՎԲՍ

Ո՛չ:

ՔՍԱՆՏԻՊ

Ո՛չ ատում ես:

Դէն ձգելով փայտը և Սոկրատին մի ապտակ հասցնելով:

Ահա՛, քե՛զ:

Քսանտիպ ապշած իւր խօս արածի վրայ, և որպէս շանթահար,
ընկնում է Սոկրատի ոտքերը:

ՔՍԱՆՏԻՊ, ծնկի վրայ, ամօթահար:

Ողորմելի. Ահա նորից գլորուած
Մոլորութեան գիրկը: Քսանտիպը ոչ ինչ է
Եթէ ոչ այսահարութիւն և լլկանք:
Այդպիսի նիւթից շինուած, աւանդ, նա
Ինչի՞ է պէտք:

ՍՈՎԲՍ, բարձրացնելով նորան և թե-
ւերի մէջ առնելով:

Մէկին փիլիսոփայ անելու:

Դրակէսին:

Եւ դու, Դրակէս, բռնիր ձեռքը Միրրինի.
Կուշտ համն առէք, առանց վաղուան մնալու,
Երջանկութեան, որ շնորհում են Դիք առատ.
Դուք և նոյնպէս, յաւելուածով, կ'ունենաք
Իմաստութիւնն:

ՔՍԱՆՏԻՊ, Սոկրատի գրկի մէջ: Հասարա-
կութեանը:

Կնոջից է փաստը.

Խաւարած միտք, շահի ծարաւ, մատնութիւն,
Ոսկի գաւաթ ուր զինու հետ խառն է դիրտն,
Ամէն եղեռն, ամէն պատրանք խաբուսիկ,
Նորանից է յիմարութիւն ամենայն:

ՍՈՎԲՍ

Պաշտեցէք սակայն նորան, քանի որ
Արարողը Աստուածներն են:

Փորը մտածելուց յետ:

Եւ նոցա

Արածներից էլի որ լաւը դա է:

Վարագոյրն իջնում է:

Ծ Ա Ն Օ Թ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

ԹԱՐԳՄԱՆՈՂԻՑ

1. Սոկրատ, հուշակալոր աթենացի փիլիսոփան, — որին Աթէնքի Մետաստանների ատենոր դատապարտեց մուլեխինզը խմելով մեանելու (400 թ. Քրիստ. առաջ), իբր այն՝ թէ նա կամենում էր կրօնքը ասպաղել իւր նոր ուսումով, — հին հիմաստութեան զերազոյն անձնաւորումն էր։ Կորա կեանքն ու վարդապետութիւնը, ժամանակի դատաւորներից դատապարտուած, իւր արդարութեան ու անմահութեան խարխալին կզան։ Մե՛ծ, ասում է Քսենոփոն նորա աշակերտը, նորա վախ մտքերին յարմար էր և մեծարանելը։ Բարեկամներից մին զարմացած, որ նա իմաստասիրական ինդիքների վրայ խօսելով աշակերտների հետ, ամենեւին իսկ մտքով չէր անցկացնում իւր դատը, հարցնում է. Պէ՞տք չէ՛, ո՞վ Սոկրատ, մտածել պատասխան տալ նաև անձից համար։ — Մի՛ թէ, ասում է նա, չես րնդունում որ ես ամբողջ կեանքս դորա վրայ եմ գործ դրել. որովհետև յեւ յիշում քե ես մի անիրաւ բան գործած չիեմ։

Սոկրատ, այդ հեթանոս մեծ վարդապետը, ուսուցանում էր հասակելով և հաւանեցնելով. իսկ թէ ո՞րքան զեղեցիկ էր իւր Ուսումը, այդ այրտեղ, ներկայ վիպերգութեան մէջ, սքանչելապէս հանդիսացնում է մեր առաջ Թ. զը Բանվիլը։ Հրաշալի է տեսնել Սոկրատին իբրև կեանքի մի գործաւոր, իբրև մի ապրող մարդ և իբրև սուրեայ կեանքում ուսուցիչ։ Հրաշալի է տեսնել և իբր շօշափել նաև յաւիտենական տիպ Քսանտիպին, որի կողքին տիեզերական փիլիսոփայ դարձաւ արձանագործի օրդին Աթենացի Սոկրատը, Իլիսոսի գավինիների ստուերում՝ անմահութիւն գործող կեանքի մասին քարոզողը։

2. Հիմէթը մի լեւ է, Աթէնքից հնարաւորեւելը, փոքր հետաւորութեան վրայ։ Այնտեղ մեղուներ էին բուծանում. համբաւ ունէր մեղրը իւր պատուականութեամբ։

3. Ալկերիպոյ աթենացի հուշակալոր զօրավարն է։ Աշակերտուած Սոկրատին, սորա սկզբունքներին հետեւող էր նա, թէև վերջը զգորուց րնկաւ ամէն տեսակ զեղխութեան մէջ։ Համբաւի ծարաւ,

նա ոչ միայն առատաձեռնում էր, այլ և, որպէս զե իւր վրայ խօսել տայ և ժողովրդի ուշքը զրուէ, արտառոց բաներ էլ էր անում, որպէս պոչասուր իւր այն զեղեցիկ և մեծագնի շունը, փարթում կենդանի, որ Աթէնքի հիացման առարկան էր:

4. Քարմիդ, Աթէնքի իշխանաւորներից մին էր:

5. Պնիքսը մի հրապարակ էր Աթէնքում: Այնտեղ էին գումարփում ժողովրդի ժողովները:

6. Ամբրոսիան անօթ: Ամբրոսիա նշանակում է անմաշութիւն: Առասպելին համաձայն, ամբրոսիան մի անուշաշամ խորտիկ էր, որով կերակրվում էին Ուլիմպական Աստուածները: Նա անմաշութիւն էր պարզեում ճաշակողին: Այստեղ համարվում է նա Նեկտարը լինել, որ նոյն Աստուածների քմակելին էր, նոյնպէս անմաշական:

7. Կարծրաստին Ապարտան, ասում է հեղինակը: Յայտնի էր պատերազմաւոր քաղաքը իւր չոր ու խիստ բարքով, իւր առակաւոր սակաւասպետութեամբ, խմելով աղքատիկ թանը, ժխտելով նորութիւնն ու նըբացնող փափկացնող արուեստները, և, արծուի նման, իւր ժայռի վրիպց, սուր աչքով դիտելով որսը միայն և սրանալով նորա վրայ՝ աւարաշարութեամբ և աշխարհակալութեամբ մուտած:

Նուաճել այդ բրտութիւնը, բարբերի այդ կարծրութիւնը՝ — ազնուացնող, փափկացնող, հեղացնող, քաղաքակրթող զեղարուեստների քաղցր լծի տակ, ահա ուր էր ձկուում Քաղաքը, Աթենասի դասակերպը, աստուածային Աթէնքը, որի սքանչելի մեծագործութիւնն է պանծացնում այստեղ Սոկրատ՝ այնքան զրուէից և համոզիկը պերճախօսութեամբ:

8. Եսթիլէս և փոքր յետոյ Սոփոկլէս և Եսթիպլէս Աթէնքի թատերական փառքերն էին, մեծ քաղաքի անմաշութեան կոթողները: Առաջինը (525-456 Ք. ա.) յունական որբերգութեան հայրը, հանձարների շարքից է, անյատակ խորութեամբ, անմատչելի բարձրութեամբ, ուր սուզվում և ուր սլանում են մտքերը, որոնք կրում են Սերվանտէսեան և Եէքսպիրիան կնիքը, աստուածային հուրը երկրներից զողացող Պրօմէթէաներ:

Եսթիլէսի հրաշակերտների հրաշակերտը Օրեստիա ողբերգութիւնն է, ետախօսութիւն՝ ամփոփելով երեք գործ — Ագամեմոն, Քօէֆօրները (նուիրարներն) և Եւմենիդները (Կատողիք):

9. Գիսակաւոր Մեգացի՝ Մարերն էին Քսեթրէսի բանակում, որ հրոսակալութիւն սզող էր Ելլագան: Մեգացիք երկայն էին թողնում

վարը, ուսերի վրայ ծփուն, որպէս զեւ աշօր էլ շատերը Քիւրդերից, Մարերի մնացորդներից:

10. Պրօպիլէա, այդպէս են կոչվում Աթէնքի Մեքնարբողի (Ալեքսոլիս) նախադռները, կամարակապ սրահաւոր, հոյակերտ սեւ նագաւթաւոր, ողջը մարմառիծնից զեղակերտուած:

11. Իւր քաջասիրտ կնոջը — Հերային, սորա հպարտ, նախանձոտ, ամբարտաւան և քինախնդիր բարքը պատճել ուզենալով, Արամազդ այդպէս, ոտքերիցը դարձնաւալը քաշ, կախ էր արել Երկրների ձեղունից:

12. Կեփիսոսը զեւ է, որ Աթէնքի հիւսիսային կողմերից իջնելով գալիս է թափվում ծովը քաղաքի հարաւ — արեւմուտքում: Գեաի ափերին աճում էին դափնիներ:

13. Պէկիլա ասուածը Աթէնքի սիննագարդ, կամարակապ սրահներից մին էր, հիւսիսակողմում:

14. Մունիքիան և Փալերան նաւակայան, նաւահանդիւտ էին, ուր խնջվում էր Աթենական ամբոխը:

15. Իլիսոս, այլ զեւ Աթէնքի հարաւից, իջնելով ծովը Կեփիսոսին գազընթաց՝ սորա հարաւից:

16. Ատաիկէ յունական այն երկիրն էր, որի մայրաքաղաքն էր Աթէնքը: Համղի հոչակ ունէին ատաիկեան թուզերը. բայց ոչ ինչ հաւատարուէ կարող չէր համղութեամբ այն նուրբ զրոյցին, շնորհք կաթեցնող շարժուածքին, սրամիտ, աշխոյժ և զկծող խօսքին, որով փայլում էր Աթենական հանձարը, և խօսքի այդ օտարաք տոտիկեան աղ էր կոչուած, նշանակելով նորա այդ երկիրն յատկապէս բնիկ լինելը: Այդ շնորհալի ձերքը մշակելուն և գրծ զնկելուն հրաւիրում է Սոկրատ զեղանի կնոջը, հասկացնելով որ եթէ համր է լեզուն և թմբած է միտքը, զեղեցկութիւնն, ինքը միայն, շուտ կը դազարի զրուէից լինելուց:

17. Գալատէա Առասպելի յաւերժական հարսերից մին էր, որի արձանը կոփել էր Պիդմալիօն համբաւաւոր արձանագործը, և այնքան զողոր ու զեղեցիկ, որ ինքն արուեստաւոր սիրահարուէ էր իւր սքանչելի ձեռակերտին: Կիպրուէին Աստղիկ մի օր մօտովն անցնելիս, և ողորուէլով այնքան ջերմ սիրուց, լեզու տուց արձանին, սրով և Պիդմալիօն անքակ կապուեց նորա հետ:

18. Արիպոյժ կամ Արիանա Կրեմէի արքայ Մինօսի դուստրն էր: Աթէնքը Կրեմէից յաղթուած՝ պարտաւորուէլ էր տարին եօթն պատանի և եօթն պատանուէի ուղարկել կղզին՝ Մինօսաւորոսին

(մարդացու) կերակուր լինելու: Արքայադղի Թեևսահին վիճակ էր ընկել եօթն պատանիներից մէկը լինելու: Արեադնէ սիրահարուում է պատանուն: Երբ սա Կրեաէի բաւեղը, խաւարչտին Լաբերինա թոսը պէտի մանէր ընկերներից ինքն առաջինը, արքայադուտարը՝ կծիկ թեւի մի ծայրը տալիս է նորա ձեռքը, որ եթէ բաւէ՝ կենդանի մնայ, որպէս յոյս ունէր դիւցազնը, թեւը վերակծկելով կարենայ անմուլար վերադարձ անել լոյս աշխարհը:

Այլաբանում է դա սէրը, որ հեղիկ մրմունջով սիրա է տալիս և առաջնորդում է մեզ կեանքի մրրկոտ պտոյաքնների միջով:

19. Հեկատէ, նոյն ինքն Արտեմիս կամ Գիանան է (Անահիտը մեզնում), որ երկնքում Փերէ էր կոչվում (լուսինը), իսկ դժոխքում Հեկատէ անունն էր կրում:

20. Պայք (Ֆրանսա), առապելական, խառնուրդ էր այծի և մարդու. այծ էր նա ականջներովն և պոչով, տարբեր այծամարդից (Սասիր), որի ոտերն ու սրուններն էին այծի: Առաջինը դաշտերի էր շահապետ, երկրորդը անտառների: Երկուսն էլ վաւառա էին, այծարարոյ, յաւեթաւհարսերի ետեւից միշտ ընկած:

21. Եղիպոս Լայոսի, Թեբէի թագաւորի որդին էր: Մի չարաշունչ գուշակութեան երեսից, թէ նա մի օր սպանելու էր Տօրը և ամուսնանալու էր մօրը հետ, ընկեցիկ լինելով մահուան էր մատնուած: Յայց պահում է նորան լեռան հովիւր մահից: Մեծացած՝ նա մի օր իջնում է լեռներից դաշտը և Թեբէի ճանապարհի վրայ հանդիպում է Սփինքսին, որ անցորդներին առեղծուած էր տալարկում և պատառում էր չհանողին, արհաւիրք սփռելով երկրի վրայ: Եղիպոս լուծում է առեղծուածը. իսկ Սփինքսը պարտութեանից մոռեցնում հոսվում է ծովը և կորչում: Յողթողն յոտաջ մղելով քայլը դեպի թաղաք՝ հանդիպում է թագաւորին, որից անարդար կրելով իրր ճանապարհից չխտորուելուն համար, զայրացած սպանում է նորան, որ ինքն իսկ էր Լայոսը: Թեբէն Արփինքսին յաղթողին թագաւոր է հռչակում: Եղիպոս այրիացած թագուհուն իրան կին է առնում: Այգպիտով այդ խորհրդաւոր զլիւի վրայ կատարվում է լրիւ չարաղէտ գուշակութիւնը:

Մթին, դժուարին իմաստները, իրթին և կնճառա հանելուկները, խնդիրները լուծողին Եղիպոս անունն են տալիս:

22. Պիւթոն, վիթխարի օձ, որ ճանապարհի վրայ պառկած՝ խափանում էր անցքը ուղևորի առջև Պառնասոս լեռն ի վեր, որ նուիրական էր Ապոլոնի և Մուսաներին: Ապոլոնն նետահար սպանեց արհաւիրական հրէշին:

23. Քարերդից Ակիլլայի մէջ ընկնել, այսինքն վասից վասթարի մէջ հոտուել:

Մեանայի նեղուցում, Սիկիլիայի և Իտալիայի միջև, դժոխապառայ յորձանքներ կային, Քարերդա մէկի անունը, Ակիլլա միւսինը: Երբա նաւորդների ահուղոյն էին, որոնք մէկից հազիւ ճուղարած՝ միւսին կուլ գնալու վասնդի մէջ էին:

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Small, faint text or markings in the middle section of the page.

№ 0, 50

<< Ազգային գրադարան

NL0171857

84

P-27